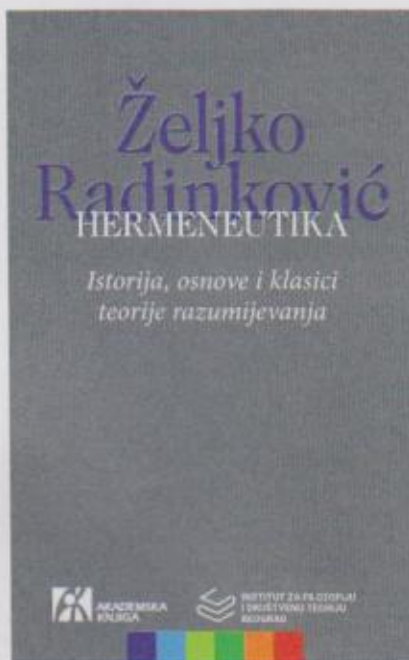

Čitanje proze sveta

Željko Radinković: Hermeneutika. Istorija, osnove i klasici razumijevanja; Akademska knjiga, Novi Sad, 2020.

G rčka reč *hermeneutika* znači "tumačenje", te se slavno Aristotelovo delo *Peri hermeneias* prevodi kao "O tumačenju", što će reći da su još stari Grci znali – što ne čudi jer su oni, više-manje, ionako već sve znali – da tumačenje nije tek jedan problem među drugim problemima, već se nalazi u samom srcu života, da je, kako bi se to filozofski reklo, konstitutivno za samu stvar, da je tumačenje, dakle, deo onoga što se tumači. Posledice ovako postavljenog odnosa između onoga što se tumači i samog tumačenja upravo su kolosalne jer, između ostalog, dovode u pitanje naše osnovne intuicije. Intuicija nam kaže da postoji neka stvarnost izvan nas, tumača, da je ona upravo takva kakva jeste, nepromenljiva i jedna, te je nikakvo tumačenje ne može promeniti. Tumačenje, dakle, dolazi naknadno i ono je drugorazredna aktivnost koja može biti ovakva ili onakva, lepa ili tužna, tačna ili netačna, prodorna ili kratkog daha, duhovita ili dosadna, ali ona nipošto ne menja ono što se tumači – samu supstanciju. U drugom pojmovnom režimu može se reći i ovako: stvarnost je suština, a tumačenje tek dodatak, ono što pridolazi. Stvarnost je nužna a tumačenje je proizvoljno (može ovako, a može i onako). Ali ako kažemo nešto gotovo neverovatno, naime, da je tumačenje konstitutivno za ono što se tumači, onda to opasno remeti poredak stvarnosti, a tako dramatičan preokret u poretku reči (tumačenja) i stvari (stvarnost) čak ni genijalni Aristotel nije mogao da predvidi.

Banjalučki filozof Željko Radinković, član agilnog tima Instituta za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, pripono je na problem tumačenja pre svega iz filozofsko-istorijske perspektive, ali po prirodi svoga poduhvata suočio se i s problemima koje filozofska hermeneutika, kao živa disciplina, otvara u (svakoj) sadašnjosti. Njegovo tumače-

nje tumačenja počinje Aristotelom, pruža se kroz srednji vek, nešto duže zadržava se na novovekovnim motivima u kojim teološka perspektiva igra važnu ulogu – bog je, naime, povlašćeni predmet tumačenja, te da bismo ga razumeli, nužno je da izgradimo i izučimo tehnike kojima bismo proniknuli u njegovu volju, njegove namere i dela – te suvereno prolazi kroz romantizam i idealizam, da bi se u poslednja četiri poglavlja pozabavilo savremenim shvatanjima hermeneutike. I sve to na nepunih 170 stranica, što je zahtevalo umeće zgušnjavanja teksta i vrlo visoku koncentraciju na ključne motive, tako da smo, zapravo, dobili neku vrstu filozofskog priručnika za kretanje kroz problem hermeneutike kao umeća tumačenja. Teško je preceniti značaj ovakvih knjiga za kojima porušena srpska filozofska scena naprosto vapije. Istovremeno, svaki ovakav školski poduhvat navlači na sebe gromove tumačenja, što čitavu stvar čini samo zanimljivijom.

Kao nemački đak, Radinković se drži ne samo nemačke literature, nego i ne-

mačkog filozofskog duha koji problemu tumačenja prilazi, bez razlike, sistematski i s vrlo jasnim motivima, naročito kada se obremo u modernom dobu. Otud ne čudi što se problem tumačenja otvara s transcendentalnim motivima koji u prvi plan stavljaju subjektivnost, dakle, tumača, a ne samu stvar, da bi se potom pažnja usredsredila na romantičarske ideje Fridriha Šlegela, koji problemu tumačenja prilazi iz književne perspektive. Logično je, međutim, što Radinković naročitu pažnju posvećuje Fridrihu Šlajermaheru koji se može smatrati rodonačelnikom filozofske hermeneutike, a njegove ideje – klasičnima. Šlajermaher je odsečan: verujemo da je razumevanje redovna pojava jer uglavnom nemamo problema da razumemo druge ljude, dok se nerazumevanje javlja povremeno i nije prevelik problem. Stvar je, međutim, tvrdi nemački filozof, upravo suprotna: preovlađuju nerazumevanje i nesporazum, tako da razumevanje zahteva određeno htenje, napor i umeće (str. 69). Nastojeći da utemelji hermeneutiku kao discipline, Šlajermaher je uradio lavovski posao, a glavna nit njegove ideje išla je ka tome da autora moramo razumeti bolje ili makar drugačije nego što je on razumeo sebe samog, što znači da se istina dela krije u životu autora, u njegovoj biografiji, u kontekstu, u onome što, da svedemo, nije rekao. Otud je tumačenje svojevrsna rekonstrukcija stvaralačkog procesa.

Ovakva postavka je, uz sve intervencije, dominirala metodološkim raspravama 19. veka, a najveći uticaj imale su ideje Vilhelma Diltaja koji je, videvši kako čvrste temelje imaju prirodne nauke, pokušao da utemelji i humanističke nauke, ali, naravno, na sasvim drugačijim stubovima. Diltaj, međutim, skreće pažnju Radinković, nije bio u stanju da se suoči s nefiksiranim značenjima, odnosno insistirao je na uživljavanju, na tome da tumač mora biti u stanju

da ponovi doživljaj koji je imao i autor. Ipak, istinski prodor u filozofskoj hermenutici pravi Martin Hajdeger, a Radinković, kao odličan poznavalac dela nemačkog filozofa, ispisuje u ovom delu možda i najbolje redove knjige. U najkraćem, za Hajdegera razumevanje je egzistencijal, svojevrsna igra s vremenom, dakle, pokušaj da se uhvati neuhvatljivo, da se, na neki način, zahvati neprestana vremenska promena. Zbog toga se mogućnosti razumevanja otključavaju, kako kaže Radinković, u izlaganju, odnosno interpretaciji koja, da bi bila valjana, pravi hermeneutički (ontološki) krug, što znači da se uvek vraćamo mestu s kojeg smo započeli tumačenje, ali to mesto, nakon napravljenog kruga, više nije isto jer smo sada obogaćeni iskustvom kretanja.

Odlične redove ispisuje Radinković i o Hansu-Georgu Gadameru, Hajdegerovom učeniku i piscu jedne od najvažnijih knjiga 20. veka *Istina i metoda*. U najkraćem, razumevanje je stvaralački proces jer svako tumačenje prevazilazi namere samog autora: tekst je uvek više, ili uvek manje od onoga što je autor hteo da kaže, tekst uvek znači više ili manje od onoga što stoji u njemu, a tumač radi upravo na tim viškovima. Zbog toga tumačenje i jeste konstitutivno za samu stvar, za prozu sveta.

Posle Gadamera Radinković pažnju posvećuje manje poznatim nemačkim autorima, kao i francuskom filozofu Polu Rikeru, što je, međutim, mesto na kojem se autoru može uputiti možda i najozbiljnija primedba. Naime, knjiga o hermeneutici ostaje ponešto nedorečena ako se ne suoči s francuskim poststrukturalizmom, odnosno deridijanskom dekonstrukcijom koja direktno ističe iz Hajdegerovog dela, kao i savremenim italijanskim priložima hermeneutici, posebno radovima Đorđa Agambena. Upravo zbog toga Radinković nije sasvim ispunio obećanje dato na početku teksta, premda je, recimo to još jednom, svojom knjigom zaposeo teritoriju koja je previše dugo bila neplodna i prazna.

IVAN MILENKOVIĆ

Novi album: *Cat Power – Covers*

Intimna zaostava

Baš ona čuva retko sirovu i misterioznu iskrnu arhetipskih emocija, što ih jedno osetljivo biće može da uperi poput privatnog teleskopa u množinu sebi srodnih stvorenja

*Half of it is innocence, the other half is wise
The whole damn thing made no damn sense
I wish I could tell you a lie
Hey, come here, let me whisper in your ear
"I hated myself and I wanted to die"
Yeah, yeah, die*

(CAT POWER, UNHATE)

*Polovina ovog je čednost, a polovina mudrost
Sve to ionako nije imalo smisla
Kad bih samo mogla da te slažem
Hej, priđi, da ti šapnem
"Mrzela sam sebe i htela da umrem"
Da, da umrem*

(KET PAUER, NEMRŽNJA)

Tja, sve dobre rokenrol pesme ionako su već napisane, zar ne? Zato – živele obrade! Pogledajmo istini u oči: Robert Plant i Alison Kraus vrhunski su majstori tog zanata, bez ikakve sumnje – oslušnite samo njihov *Raising Sand* (2007) i još nedavni *Raise the Roof* (2021), koji blistaju kao Stari i Novi zavet savremenog usmenog predanja rok (prajistorije; The Black Keys, sa druge strane, apsolutno razvaljuju opojnim čitanjem brđanskog bluz a Severnog Misisipija, na onom prošlogodišnjem u nizu diskografskih bestselera, po imenu *Delta Cream*; ni Bob Dylan, štaviše, ne libi se da zagrabi u *sinatrijanske* riznice ili zaroni u *rhythm and blues* nasleđe 1950-ih, preinačujući ga po sopstvenom čefu, kako nam je to predočio dovoljan broj puta, praktikujući pomenuti kreativni gest uostalom i na za sada poslednjem albumu jednostavno sjajnog naslova *Rough and Rowdy Ways*.

Ali, šta se dešava sa damama a alternativnog srca kad posegnu za intimnom zaostavštinom svog odrastanja? Poput gospođice Šon Maršal, na primer? Sme li, drugim rečima, jedna čestita cura da se upusti u pevanje tuđih pesama, ma-

kar i sa stavom upadljive samosvojnosti, a da je dokoni ne optuže kako je najobičnija interpretatorka, nikako autorica – kvalifikacija koju se svetina sigurno ustručava da izgovori kada se o muškim kolegama dotičnih heroina radi? Neće li Maršalovoj zameriti kako se ponovo laća velikih dela neprolazne muzike zbog stvaralačke oskudice? I da li bi se iko usudio da tako nešto i pomisli da prigovori Robertu Alenu Cimermanu, Denu Auerbahu i Patriku Karniju, Robertu Antoniju Plantu i inoj rok džentlmenštini?

Vremena se menjaju, zaista, ali da li to važi i za žene? Pa, Ket Pauer izgleda da ne daje ni pet para za ovakva malograđanska razmišljanja. Njeno biće bukti specijalnim erosom, na čijem odsevu dušu greje čitavo jedno odmetnuto pleme rok obožavalaca. Ako razmislimo zašto bi ova diva, poreklom iz Atlante, docnija stanovnica Njujorka, Los Anđelesa i Majamija, bila toliko značajna u današnjici naših slušnih otkrovenja, uz sve one kolosalne scenske cice sa tržišno mnogo isplativijim zvučnim pokrjećem, onda bi odgovor verovatno bio – zato, jer baš ona čuva retko sirovu i misterioznu iskrnu arhetipskih emocija,